

MAGYAR NYELVŐR

147. ÉVF. * 2023. JANUÁR–MÁRCIUS * 1. SZÁM

HERCZEG ZSOLT

**NEM LESZ HŐSI HALOTT A MUSZÁJ HERKULESBŐL
BESZÉLGETÉS BALÁZS GÉZÁVAL, A MAGYAR NYELVŐR
FELELŐS SZERKESZTŐJÉVEL**

A Nyelvőr új szerkesztőbizottsága 10 egyetemről, illetve egyetemi karról állt össze, ez önmagában jelzés: össznyelvészeti lap kíván lenni – ez a legfőbb cél, amit Balázs Géza el akar érni. Van néhány másik, amiket viszont nem. Erről – és nyelvről, nyelv művelésről, közösségről – beszélgettem az új felelős szerkesztővel. Hogy miért éppen én? Miért Herczeg Zsolt, aki újságíró, tanár és művelődésszervező ugyan vagyok, de nyelvész nem, ráadásul soha nem voltam a tanítványa és az alkalmazottja, ellenben negyed évszázada szervezek vele egy másik közösséget. Hát éppen ezért! Hogy az igazat mondjuk, ne csak a valódit.

Balázs Géza. Forrás: Magyar Kultúra/Kurucz Árpád

Nemhogy nyelvművelő, de még nyelvész sem akartál lenni. Mi volt az „A” terv? Mi történt veled, hogy most a „B” terv megvalósulásának újabb állomásán összefutva beszélgetünk?

Tudatosan nem képzeltem el az életemet, ahogy most sincsenek szakmához vagy pozícióhoz kapcsolódó konkrét terveim. Jönnek a feladatok, és azokat elvégzem. A kezdetektől olvasok és írok, járom az országot. Emlékszem, már tizenkét-tizenhárom éves koromban téli estéken a cserépkályha mellé húzódva lapozgattam A magyarság néprajzát; megtanultam vakon, tíz ujjal gépelni, megalapítottam első lapomat, a Keresztúri Úti Híradót, és azóta nincs megállás. Mindig írni akartam. A világ legboldogabb embere voltam, amikor elsőre fölvettem az ELTE bölcsészkarára magyar–népművelés szakra. Akkoriban nem beszéltek az emberek az egyetemre... A bölcsészet divatos volt, helyhiány miatt olykor még a maximumpontot elérő felvételizőt is elutasították. Annyira megszerettem az egyetemet, hogy az első év végén fölvettem harmadik szakként a néprajzot. Leginkább néprajzkutató szerettem volna lenni. Mivel magyarból és népművelésből egy évvel hamarabb végeztem, állással kínáltak meg az ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszékén. A néprajz mellett a nyelvészetet is megszerettem. De nyelvművelő tényleg nem akartam lenni. Csakhogy elkezdtek hívogatni a rádióba, televízióba, azután újra meg újra, és mivel a nyelvészek többsége ódzkodott ettől, így ez is rám maradt. Több ezer rádiós és televíziós műsor után, 38 év ELTE-tanári szolgálat után pedig most újabb fordulatot vett az életem: egy művészeti egyetem, a Színház- és Filmművészeti Egyetem hívott meg fontos feladatra. Másfél évig húzódoztam, amikor egyszer beugrott: hiszen én egyetemista koromban a harmadik szak kapcsán ingadoztam a néprajz és az esztétika között. Talán mégsem véletlen ez az egész.

Én pontosan tudom, hogy melyik tanárom, miért és hogyan fordított a színháztan irányából az újságírás felé. Te tudod, hogy melyik tanárod mutatta meg a nyelvészet felé vezető utat?

Valamennyi tanáromra név szerint emlékszem. Ez a mai diákokra és hallgatókra egyáltalán nem jellemző. Bár nagy volt az ellenerő a néprajz irányába, a nyelvészet felé Rácz Endre, Fábián Pál, Benkő Loránd, Hajdú Mihály, Fodor Katalin, Gallasy Magdolna, Nagy Ferenc, Kiss Jenő, G. Varga Györgyi, Huszár Ágnes húzott. De ne feledjük, hogy néprajzos tanárainknak, Balassa Ivánnak, Barabás Jenőnek, Voigt Vilmosnak is nagyon sok köze van a nyelvészethez! Tanított és hatással volt rám Dömötör Tekla, Király István, Czine Mihály, Király Jenő, Németh Lajos, Csepeli György... és még napestig sorolhatnám.

Sokfelé tanítasz, szakmai szervezetekben dolgozol, könyveket, cikkeket, blogot írsz, utazol, tanácsot adsz, műsorokban szerepelsz... Kívülről nézve ez sok. Neked mennyi? Kevés? Elég? Sok?

Grétsy László tanár úr, aki nem volt a tanárom, de nyelvész édesapám és sok felnőttkori közös munkánk kapcsán kiváló kollégám lett, kedvesen azt írta az 50. születésnapomra: Balázs Gézából kettő van. Mások nem kevés irigységgel pedig azt mondják a hátam mögött: azokat a könyveket nem is Balázs Géza írja. Szerencsés alkat vagyok, jól tudom beosztani az időt, nem hagyok üresjáratokat, vannak gondolataim, másoknak is adok belőle, és teherbíró, szorgalmas is vagyok. Talán Esterházy Péter írta valahol, hogy magát mindig íróasztalnál, papírok fölé görnyedve látja. Rengeteget dolgozom, sokat ültem az Erika írógép, de már több mint harminc éve a számítógép előtt. Olvasok, jegyzetek, viszont sok szerepben, sok helyszínen látom magam előadás, utazás, túrázás és evezés közben is. Munkámat nem érzem robotnak, hátamat görnyednek, tehát a helyemen vagyok. Ez nem jelenti azt, hogy 60 fölött ne kellene lassítani. Szerencsére segítenek ebben, három éve megszűnt a 28 évet élt rádióműsorom, a Tetten ért szavak, két éve pedig eltanácsoltak a Magyaróra és az Édes Anyanyelvünk szerkesztőségéből. Utóbbiban pontosan a 30. évfolyamot szerkesztettem. Úgyhogy elkezdtem érezni és élvezni a lassulást.

A blogodnak az a mottója, hogy az „élet éppen elég hosszú”. Mindenre? Erre az új feladatra is?

Most olvastam újra Carl Gustav Jung emlékezéseit, aki alapvetően meghatározta gondolkodásomat, tudományos látásmódomat. Hadd válaszoljak az ő szavaival: „Nem tudom, mi okból jött létre a világmindenség, és soha nem is fogom megtudni. Így hát el kell ejtenem ezt a kérdést mint tudományos vagy intellektuális problémát.” Ebből az is következik, hogy tudomásul veszem, a lehetőségeimnek nem én szabok határt. Szorgalmasan végzem a munkám, vannak gondolataim, ötleteim, de nincs kötelezően elérendő célom, megelégszem azzal, amit a sors nyújt. Fontos dolog a tudomány, művelem is, de tudom, hogy vannak határai, és igazából nem lett általa boldogabb az emberiség. Nem hiszek a pusztá racionalitásban, például az önmagáért való nyelvészkedésben. Olyan szépen megfogalmazza ezt Kosztolányi Dezső: „Azok, akik a nyelvet pusztán gyakorlati eszköznek tekintik, melynek célja az, hogy környezetünkkel megértessük magunkat, végzetes tévedésben leledzenek... A nyelv az ember vallomása. Ez különbözteti meg az állatoktól. Lehetővé beszél, a lélegzésével, melyet az ősnépek léleknek hívtak. Kétségtelen, hogy sok esetben szolgálja őt a nyelv, de sok esetben ő maga szolgálja a nyelvet,

ezt a titokzatos valóságot, melyben legmélyebb ember volta tárul ki.” Ilyen benyomások alapján jutottam el a művészet és a nyelv közös születésének, értelmének gondolatáig, továbbléptem a nyelvtudományból. Ez azért sem nehéz számomra, mert a határait eddig is igencsak feszegettem. Például azt sem értik sokan, hogyan voltam képes megírni a magyar pálinka művelődéstörténetét. Pedig megírtam, és ennek köszönhető a mai magyar pálinkakultúra felfutása. Nem csekély siker ez egy társadalomkutató életében. Talán még a magyar nyelvközösség számára is jelenthetek valamit.

Szerinted van a nyelvművelés iránti érdeklődésnek életkori determináltsága? Élni kell néhány évtizedet ahhoz, hogy az ember úgy érezze, „bezzeg az én időmben, régen minden jobb volt”, de most silányul, pusztul, tehát meg kell menteni? Vannak huszonéves nyelvművelők?

Probléma lehet annak a személyiséggel, aki ifjúként nyelvművelőnek készül. Nem tudok elképzelni sem őszinte, sem jó nyelvművelőt harminc év alatt. Legföljebb olyat, akinek nincs önálló egyénisége, és ezért másokat másol. Én fiatal koromban nem hallgattam Lőrincze Lajos és Grétsy László műsorait. Felnőttként ismertem meg őket, és természetesen ma már nagyra értékelem a munkásságukat. Amikor a harmincadik életévemhez közeledve mégis belefogtam a nyelvművelésbe, ellenkezésből és nem megfelelésből tettem, és ösztönösen más stílust, a magamét vettem föl. Ebben sokat segített a rádiós múltam (14 éves koromtól iskolarádióztam); irodalmi-néprajzi beállítottságom és az ironikus, humorra hajlamos stílusom. Többen megjegyezték, hogy a nyelvművelőt szigorú, merev, szabálykövető embernek képelték el, én meg egészen más vagyok. Még valami lökött a nyelvművelés felé. Éspedig az, hogy a rendszerváltás után a nyelvtudomány részéről óriási ellentámadás indult a nyelvműveléssel szemben, áltudománynak, sarlatánságnak bélyegezve, sőt olyan felkiáltással, hogy a nyelvművelőket ki kell seprűzni az Akadémiáról. És senki nem volt a fiatal generációban, aki ellenállt volna. Nem áll tőlem távol a „muszáj Herkules”-szerep, nekem kellett vállalnom a feladatot. Viszont az emberélet útjának felén túl az ember valóban sok dolgot másként lát, örökségét, szülőföldjét, szüleit, még a nyelvészetet is, és ez természetes. Akkor kezdtem el tudatosan megismerni a világ összeomlott kultúráit a khmerektől a majákon át a Húsvét-szigetig, valamint a teljesen ismeretlenek által épített és ott hagyott óceániai kővárosokig. Szeretném megérteni az embert, és szeretném megóvni az én környezetemet, a magyarságot az összeomlástól. Ennek fontos tényezője a nyelv.

Nem tőlem és nem most tudod meg, hogy sokak – és nem csak laikusok – szerint a nyelvnek semmiféle védelemre, őrködésre, pláne művelésre nincs szüksége,

mert nincs semmi baja, csak változik. Alkalmazkodik, korrigálja magát. Te ezt nyilván nem így gondolod. De akkor hogy gondolod? Látod, egy mondat, ami a de kötőszóval kezdődik... Miért kell örködni a nyelv fölött, miért kell „beleenyúlni”, és miért kell beleszólni az emberek nyelvhasználatába?

Nem akarok örködni, védeni, gyomlálni, művelni... Beszélni szeretnék a nyelvről. Érdekesé tenni a nyelvi kérdéseket, problémákat. Szerethetővé tenni az anyanyelvet, a nyelvi kultúrát. Nem akarok beleszólni senkinek a nyelvi produkciójába, de szívesen megvilágítom a nyelvi jelenségek hátterét, és ha kérdeznek, tanácsot adok. Elméleti alapon kívántam rendbe tenni a nyelvművelés ügyét a magyar nyelvstratégia megalkotásával. Ez volt az első trilógiám 2000 körül, ebben megvannak a válaszaim egy korszerű nyelvművelés számára. Sajnálatos, hogy az erre létrehozott intézmény, a Magyar Nyelvstratégiai Intézet belefulladt a dilettantizmusba, s rövidesen meg is szűnt. Viszont 2006-tól folyamatosan működik az általam alapított Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda online, nonstop, ingyenes nyelvi tanácsadása. 2010-ben létrehoztam a szómagyarító honlapot, és a közönségre bíztam, hogy – mindenki alkosson, „nyelvújítson”, kutasson, véleményezzen – gondolkodjon. Azután mindenki maga dönt a nyelvhasználata felől.

Én a kilencvenes évek közepén végeztem el a népművelés szakot, amit akkor már művelődésszervezőnek hívtak. Tetszett is, hogy átkeresztelték, mert a népművelő szóban gőgös leereszkedést éreztem. Egyetértesz azzal, hogy a népet nem felülről kell művelni, hanem valódi közösségeket kell szervezni, hogy művelhesse magát?

Teljességgel. Én még népművelés néven végeztem a szakot az ELTE-n, de a diplomámba már az került, hogy közművelődési előadó. Nagyszerű szak volt, távol mindenféle kioktató, gőgös szemlélettől. Művelődésselmélet, művészettörténet, esztétika, művelődés- és szociálpszichológia, szociológia, filmelmélet – és persze közösségszervezés. Arra is volt példa, hogy egyszerre mentoráltam egy szabolcsi cigány fiút és egy belvárosi kislányt. Gondolkodásomat nagymértékben formálta a Maróti Andor tanár úr vezetete tanszék.

A diákújságíró egyesületből ismerjük egymást. Megjegyzem büszkén, hogy ott, az évtizedek óta kiválóan működő közösségben hallottam tőled egy előadást a közösségek válságáról. Dióhéjban: miért vannak válságban a közösségek, és mit lehet tenni, hogy megmaradjanak?

Dióhéjban: a gondolat Hankiss Elemértől származik még az 1980-as évekből, és akkor nagyon felrázta a hazai értelmiséget. Mélyén a sok huszadik száza-

di hektikus fordulat, a bizonytalanság és persze a közösségi kezdeményezések szocializmusbeli akadályozása volt. Reméltük, hogy a rendszerváltás elhozza a közösségek újrászerveződését. Vannak változások. De például az egyesületi törvény 1989-es létrejöttékor alapított ifjúsági egyesületek közül ma már talán csak a miénk, a diákújságírók egyesülete maradt meg. Az okok további kifejtésére itt nincs lehetőségem, de azért megemlítem, hogy a politikai-történelmi-gazdasági váltásra jött egy mindent felforgató informatikai fordulat. Egyébként ez is a kutatásaim tárgya lett, s nemsokára jön az összefoglalóm Az internet népe címmel.

„Civil”, amatőr, autodidakta nyelvművelővel Facebookot lehet rekeszteni. Ez lehetne örvendetes jelenség, csak hogy a legtöbb ilyen megszólaló tőről metszett nyelvtannáci. Hibázik valaki – akár még csak nem is közszereplő – szóban vagy írásban, és máris kiszervezik és kirekesztik: online pellengérré állítják, gúnyolják, zaklatják, sértegetik; műveletlen, iskolázatlan, bunkó parasztnak titulálják. Ezzel pedig a véleményét is megsemmisítik. A közösségi médiában külön csoportok, erőszakos szabadcsapatok vannak arra, hogy a helyesírást és a nyelvhelyességet úgy forgassák fegyverként – leginkább bunkósbotként –, mint a rasszisták a származást. Ez ellen, a rossz szándékú nyelvművelés ellen is fel lehet és fel kell lépni?

A nyelvművelők sokszor megkapták az akadémiai nyelvészektől, hogy nekik, mármint a nyelvművelők ostoba, tudománytalan „tanácsainak”, örökös javítgatási szándékának az a következménye, hogy az emberek folyamatosan egymást javítgatják, piszkálják. Nem hiszem. A legnagyobb hatású nyelvművelőink az elmúlt több mint fél évszázadban Lőrincze Lajos és Grétsy László voltak – ők nem voltak ilyenek, tőlük ilyen senki nem tanulhatott. Én sem vagyok ilyen. Az emberek ösztönösen figyelik egymást, versenyeznek, és ennek jó terepe a másik viselkedése, nyelvhasználata. A falu-város beteges ellentéte már több évszázados. Ebből fakad a nyelvjárások megbélyegzése, lenézése. Mindehhez járul még a szokásos türelmetlenség. Az én alapelvem: Minden nyelvi megnyilatkozás – helyes. Valahol. Erre a „valaholra” kell nagyon odafigyelnünk! A „valahol”-ról szól a modern nyelvművelés.

Amikor azt hallom, hogy „a magyar a világ legszebb nyelve”, egyszerre fog el rossz és jó érzés. Sejtjed, hogy miért?

Hogyne. A magyar nép identitását jól összezavarták az elmúlt évszázadban. Ezért nem csoda, ha néha túlcsoportul a pohár. Ha valakit lenacionalistáznak, abban könnyen túlteng a hazafiság. Azután pedig jön az elhallgatás: jobb ezekről a gyanús dolgokról nem beszélni! Természetesen érvényes az, ha va-

laki magyarként azt mondja, hogy számára a magyar világ legszebb nyelve. Örülni kell ennek. És itt meg kell állni.

„Nyelvében él a nemzet” – neked mit jelent ez a Széchenyi Istvánnak tulajdonított mondat?

Nem Széchenyi mondta egyedül, hanem az egész reformkor visszhangzott ettől, ráadásul szinte az összes közép-európai népnél is megvan a mondas. Én is Széchenyit tartom a legnagyobb magyarnak, mert már ifjú korában túl tudott lépni az adott társadalmi kereteken, felelősségteljes, odaadó, türelmes, „összmagyarságban” gondolkodó személyiség volt, akire minden magyar feltekinthet, nem osztja meg a közvéleményt. A szállóige igaz: addig vagyunk magyarok, ameddig magyarul beszélünk. Én pedig nem látok jobbat, biztosabbat annál, mint azt, hogy valaki ragaszkodik a kulturális és a nyelvi hagyományaihoz. Egy olyan korban, amikor általánossá válik a rossz közérzet, a neurózis, kell lennie biztos pontoknak. A kultúránk, nyelvünk egészen biztosan az.

Térjünk rá a Nyelvőrre! Tele volt a bulvársajtó azzal, hogy kirúgták Grétsy Lászlót. Ez igaz?

Ez a bulvársajtó forgatókönyve. 2021-ben a Nyelvőr szerkesztőbizottsága nyilvánosan a laptulajdonos ellen fordult, azt kérte, hogy mondjon le a lapról. Ezek után a tulajdonos vált meg a szerkesztőbizottságtól. A tulajdonos, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága nem valamilyen befektetőcég, hanem a Nyelvőr legendás felelős szerkesztője, Lőrincze Lajos által alapított, 50 éves, tekintélyes társaság. Teljesen érthető, hogy nem kívánt lemondani az általa már két éve kiadott lapról. 2022 elején a Magyar Nyelvőr átalakult, új szerkesztőbizottság, új szerkesztőség állt fel. A Nyelvőr szerkesztését nem vállalta el a felkért akadémikus nyelvész, így a tulajdonos engem mint a korábbi szerkesztőbizottság legrégebbi tagját kért fel. Nem készültem erre a szerepre sem. Egyébként Grétsy tanár úr egy nekem küldött magánlevélben megerősítette, hogy szerinte jó kezekbe kerül a Nyelvőr, talán visszakanyarodik a nyelv műveléshez. Ígyekszem megfelelni az elvárásainak.

Hová pozicionálsz a lapot? Mit jelent a Nyelvőr ma a magyar nyelvtudomány életében?

A Magyar Nyelvőr 150 éves folyóirat. 150 év alatt hat szerkesztője volt, valamennyi nagyszerű nyelvész. Voltak időszakok, amikor a Nyelvőr a hazai nyelvtudomány vezető folyóiratának számított. A rendszerváltás óta azonban

egy szűk nyelvészeti kör, gyakorlatilag egyetlen egyetem egyetlen tanszékének lapja lett, s bár tudományosan jól jegyezték, a tudománymetriának, vagyis egy szűk kör egymást idézgetésének kiválóan megfelelt, példányszáma visszaesett, küldetése, vagyis a magyar nyelv ügyének képviselője gyakorlatilag megszűnt. Az új szerkesztőbizottság 10 egyetemről, illetve egyetemi karról állt össze, ez önmagában jelzés: össznyelvészeti lap kíván lenni.

Milyen tervekkel ültél bele a szerkesztői székbe?

Az olvasók kedvéért: a szerkesztői szék az otthoni székem az íróasztalnál. A tréfát félretéve: az alapvető programom a visszatérés a Magyar Nyelvőr legjobb hagyományaihoz: a Szarvas Gábor-i több tudományszakot átfogó közösségi szellemhez, a Simonyi Zsigmond-i nyelvtudományi elmélyüléshez, a Lőrincze Lajos-i, a nyelvtudomány színességét, élvezetességét és a széles közvéleményt befogó szemlélethez, valamint Balassa József és Beke Ödön akaratához, hogy a kemény támadások ellenére a Nyelvőrt fenn kell tartani (ha másként nem, saját pénzből), és csapatot kell építeni. A Magyar Nyelvőr szélesebbre tárja ajtaját a nyelvtudomány minden irányzata, ága felé, hívja a nyelvi kérdésekkel is foglalkozó rokon tudományokat, a kulturális antropológiát (néprajzot), a szemiotikát, a pszichológiát, a jogtudományt, a neveléstudományt, de akár az orvostudományt is, persze mindig nyelvi-kulturális (ha úgy tetszik: nyelvművelői vagy még inkább nyelvművelődési) alapállásból. Az általam szerkesztett 2022. évi évfolyam erre már példát is mutat. Néhány kiragadott téma: a magyar dallamhangsúly, az Ómagyar Mária-siralom verselése, Gárdonyi Egri csillagok című regényének szövegváltozatai, a nemzet fogalma, a moldvai csángó helynevek, igehirdetés a szórványban, a félreértés nyelvtana, a tudománymetria tudományt korlátozó kérdései. Visszahozzuk a Lőrincze alapította, de később megszűntetett, A Nyelvőr postája című, nagyközönségnek szóló rovatot. Dokumentáljuk a mai magyar nyelvet. Szeretnénk fölírni a magyar etimológiai kutatást – erre pályázatot is kiírunk. Nem mondunk le a nemzetköziesítésről sem, minden évben kiadunk egy angol nyelvű különszámot. 2022-ben a „normavilágosság” témáját dolgozták fel magyar és osztrák vezető jogászok, alkotmánybírók. Ők pontosan tudják, hogy szó szerint mennyire életbevágóan fontos a világos, közérthető nyelvhasználat. Nemcsak néhány nyelvész vagy egy nyelvészeti irányzat érdekeit kell néznom, hanem úgy érzem, hogy velem van 150 év 3350 elődmunkatársa. Felkértem a magyar közélet négy jeles képviselőjét, vállalon védnökséget a lap felett. A Magyar Nyelvőrt 1905-ben magára hagyta a Magyar Tudományos Akadémia, a fél nyelvész-társadalom, szerkesztőjét, Simonyi Zsigmondot pedig addig vegzálták, míg belehalt. Terveimben nem

szerepel a Nyelvőr hősi halottja státusz. Viszont biztos, ami biztos: megírtam és kiadtam A Magyar Nyelvőr viharos története című könyvet. A folytatást természetesen másra hagyom.

A nyelvművelő nyilván azt szeretné, hogy az üzenete az összes nyelvhasználóhoz elérjen. Biztosan eretnokség a gondolat, és nem tagadom, kicsit provokatív szándékkal kérdezem, hogy 2023-ban már inkább TikTok-videókat kellene gyártani, nem? Vagy azokat is, nem csak folyóiratot.

Ez nekem is eszembe jutott, sőt javasolták is, hogy ilyen fórumon is folytassam. De ehhez más típusú ember kell. Nyelvi véleményformáló talán vagyok egy kicsit, de influenszer vagy tiktoker soha. A Petőfi Kulturális Ügynökség Kazinczy Műhelyében – amely a magyar nyelvstratégia bázisa, s melynek spiritus rectora lehetek, s amelyet a tanítványaim vezetnek – vannak ilyen kezdeményezések, például az Élő magyaróra videófolyóirat. Megújítottuk a Kossuth-szónokversenyt, és mellénk állt egy nem az én világomból való, nevesnek tartott tiktoker. Hiszek abban, hogy emellett azért marad egy kis hely a tudományos és médiatérben a Magyar Nyelvőrnek is.

Cseh Tamás Születtem Magyarországon című dalában egy öregember töpreng így: „Fiamból idegbeteg lett, nem bírta a váltásokat, / és elnézem az unokámat, látom, hogy gyöngé alak, / hogy lesznek ezek túlélők, valami itt korcsosul, / kérdezném, hogy száz év múlva ki tud majd itt magyarul?” Szerinted száz év múlva ki tud majd itt magyarul?

Nem tudom. Ha a világ egyáltalán megmarad olyannak, amilyenek mi ismerjük, akkor szerintem továbbra is lesznek népek, nyelvek és kultúrák. De azért közbeszólhat az a bizonyos összeomlás. Visszaülva Jung már idézett gondolatára, mivel bizonyos dolgokat nem tudhatok, ezzel nem is foglalkozom, nekem itt és most vannak feladataim, és ezeket végzem, ameddig végezhetem.

Herczeg Zsolt
újságíró, szerkesztő,
magyar nyelv és irodalom szakos tanár,
művelődésszervező
E-mail: herczegzs7@gmail.com